

8. Remarks by the President on the Defense Strategic Review. January 05, 2012 (DSR). – Retrieved 10.02.2014 from: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/01/05/remarks-president-defense-strategic-review>

9. State of the Union Address (January 31, 2006). Retrieved 10.02.2014 from: <http://millercenter.org/president/speeches/detail/4461>

10. State of the Union Address (February 2, 2005). George W. Bush. Retrieved 10.02.2014 from: <http://millercenter.org/president/speeches/detail/4464>

11. State of the Union Address. George W. Bush. January 23, 2007. Retrieved 10.02.2014 from: <http://millercenter.org/president/speeches/detail/4455>

12. The Second Presidential Debate. October 07, 2008. Retrieved 10.02.2014 from: <http://elections.nytimes.com/2008/president/debates/transcripts/second-presidential-debate.html>

13. Transcript of President Barack Obama's Speech on the Republican Budget Plan at ASNE. April 03, 2012 (SRBP). Retrieved 10.02.2014 from: http://www.washingtonpost.com/politics/full-transcript-barack-obama-speech-before-newspaper-editors/2012/04/03/gIQA9ctS_story.html

Георгій Калмиков

Донбаський державний педагогічний університет, Україна
psycholing_lab@mail.ru

ПСИХОЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Received March, 17, 2014; Revised March, 18, 2014; Accepted March, 24, 2014

Анотація. У статті проаналізовано психолінгводидактичні принципи підготовки майбутніх психологів до професійно-мовленнєвої діяльності як основного знаряддя обраної ними професії, а саме: соціолінгвокультурної детермінації; забезпечення холистичного розвитку лексико-граматичної будови професійно орієнтованого мовлення; випереджувального розвитку мовної компетенції в становленні професійно-мовленнєвої діяльності; комплементарного розвитку мови професії і професійно-мовленнєвої діяльності; опори на усталені моделі професійної мови й акт евристичності; формування образу професії або перцепції і мнемоніки; когнітивної зумовленості професійної комунікації; креативної організації (утворення) професійно-мовленнєвої комунікації; алгоритмічної реалізації акту соціально орієнтованого професійно-мовленнєвого спілкування; розвитку внутрішнього програмування мовлення; активізації механізмів професійної комунікативно-мовленнєвої діяльності; забезпечення конформності професійно-мовленнєвої діяльності. Зазначені принципи є правилами організації освітньої роботи викладача ВНЗ, спрямованої на утворення в студентів професійно-мовленнєвих операцій та дій, що забезпечують доцільну, професійно зумовлену комунікацію.

Ключові слова: *психолінгводидактичні принципи, професійно-мовленнєва діяльність, спілкування, комунікація, професійно орієнтоване мовлення, професійно-мовленнєві операції та дії.*

Kalmykov, Heorhii. Psycholinguistic and Didactic Principles of Forming Psychologists' Readiness for Linguistic Professional Activity.

Abstract. Psycholinguistic and didactic principles of training future psychologists to professional speech activity as the main "weapon" of their chosen profession have been analyzed in the paper. Among them are such principles as: socio-linguocultural determination, ensuring holistic development of lexicogrammatical structure of a professionally-oriented speech; advancing development of linguistic

competence in establishing of vocational and language activities; complementary language development for profession and professional speech activity: relying on well-established models of professional language and act heuristicity; formation of the image of profession or perception and mnemonic; cognitive conditioning of professional communication; creative organization (formation) of professional verbal communication; an algorithmic implementation of the act of socially oriented professional speech communication; development of internal speech programming; activation of mechanisms of professional communicative language activities; ensuring the conformity of professional speech activity. These principles are the rules of the university teacher's educational work aimed at shaping of professional speech operations and actions that provide purposeful, professionally caused communication.

Keywords: *psycholinguistic and didactic principles, professional speech activity, intercourse, communication, professionally oriented speech, professional speech operations and actions.*

Калмыков Георгий. Психолінгводидактические принципы подготовки психологов к профессионально-речевой деятельности.

В статье отражены психолінгводидактические принципы подготовки будущих психологов к профессионально-речевой деятельности как основного инструмента избранной ими профессии, а именно: социолінгвокультурной детерминации; обеспечения холистического развития лексико-грамматического строя профессионально ориентированной речи; опережающего развития языковой компетенции в становлении профессионально речевой деятельности; комплементарного развития языка профессии и профессионально-речевой деятельности; опоры на устоявшиеся модели профессионального языка и акт эвристичности; формирования образа профессии или перцепции и мнемоники; когнитивной обусловленности профессиональной коммуникации; креативной организации обучения профессионально речевой коммуникации; алгоритмической реализации акта социально ориентированного профессионально речевого общения; развития внутреннего программирования речи; активизации механизмов профессиональной коммуникативно-речевой деятельности; обеспечения конформности профессионально речевой деятельности. Эти принципы являются правилами организации образовательной работы преподавателя ВУЗА, направленной на формирование у студентов профессионально речевых операций и действий, которые обеспечивают целесообразную, профессионально обусловленную коммуникацию.

Ключевые слова: *психолінгводидактические принципы, профессионально речевая деятельность, общение, коммуникация, профессионально ориентированная речь, профессионально речевые операции и действия.*

Вступ

Ефективна й доцільна комунікація неможлива сьогодні без компетентних комунікантів, здатних до повноцінної реалізації мовленнєвої діяльності в усіх її видах і спроможних ураховувати предмет та завдання реалізації вербального спілкування, обставини й ситуації комунікації, вік і статус співрозмовника тощо, вибирати доречні для цього мовні та екстралінгвістичні засоби. Будь-які умови взаємодії, зокрема професійної комунікації, вимагають від кожного фахівця певних умінь для здійснення мовленнєвого процесу. Особливих комунікативних здібностей потребують фахівці з людинознавчих професій, такі як педагоги, психологи, викладачі ВНЗ, юристи та ін. Адже основний інструмент їхньої професійної діяльності – мовлення. Від того, наскільки кожний із них буде підготовлений здійснювати доцільну комунікацію, залежатиме і успіх власне самого комунікативного акту, і комунікативно-мовленнєве становлення тих, із ким спілкуються, на кого спрямовують свої вербальні впливи. Саме тому важливо розкрити принципи формування в майбутніх психологів як представників

людинознавчих професій комунікативних професійно-мовленневих умінь і навичок, висвітлити їхню суть тим, хто буде керуватися ними у своїй практичній діяльності з підготовки майбутніх психологів.

Психолого-педагогічні принципи формування мовленнєвої діяльності досліджували такі науковці, як А. М. Богущ, М. С. Вашуленко, Л. О. Калмикова, О. С. Ушакова, Л. П. Федоренко, Г. О. Фомічова та інші стосовно дітей дошкільного і шкільного віку. Психолінгводидактичні принципи підготовки майбутніх психологів до здійснення професійно-мовленнєвої діяльності досі не були предметом психолінгвістичного дослідження.

З огляду на це, мета статті – опис психолінгводидактичних принципів підготовки майбутніх психологів до реалізації професійно-мовленнєвої діяльності – провідного чинника їхнього зростання як кваліфікованого фахівця.

Методи дослідження

Вивчення й теоретичний аналіз психолінгвістичних і суміжних із ними джерел, узагальнення отриманих даних на емпіричному й теоретичному етапах експерименту, виокремлення професійно значущих для становлення професійно-мовленнєвої діяльності правил, управління розвитком цього цілеспрямованого комунікативного процесу й формулювання принципів, обґрунтування виділених принципів, а також опис їхньої суті та змісту.

Процедура дослідження

Психолінгводидактичні принципи – це правила, положення, реалізація яких забезпечує повноцінну підготовку психологів до здійснення професійно-мовленнєвої діяльності та її структурних одиниць. Керуючися цими вимогами, можна забезпечити розвиток у фахівців професійних мотивів мовлення, мовленнєво-діяльнісних інтенцій на відповідне смислоформування, умінь постановки мети, внутрішнього програмування та граматичного структурування висловлювань, сформованість їхніх мовленнєвих операцій і дій, які засвідчуватимуть якість становлення майбутніх фахівців як мовленнєвих особистостей, здатних до комунікативно-професійної взаємодії.

Суть цих принципів полягає в таких положеннях:

– принцип соціолінгвокультурної детермінації. Урахування цього принципу дає змогу виявити, як студентське сприймання професійної дійсності фокусується і фіксується в мові психології. Він спонукає здійснювати підхід до забезпечення опанування студентами мови професії на соціолінгвістичному рівні. Усвідомлення ними того, що мова – це професійний код майбутнього фаху, зумовлює підхід до комунікативно-мовленнєвого розвитку молоді вишу з урахуванням культурного надбання, яке зберігається майже в кожній одиниці мови професії. Соціокультурні та професійно-культурні положення передбачають передусім акцентування уваги на науковому фаховому тексті як транслятору професійної культури. Увага до специфічних наукових засобів мови – усього того, що визначає професійну картину

світу майбутнього фахівця і входить до набутого культурного коду мови професії, – повинно відображатися в освітньому процесі вищої школи;

– принцип забезпечення холістичного розвитку лексико-граматичної будови професійно орієнтованого мовлення. Згідно із цим правилом формування в студентів лексику і граматичної будови мовлення відбувається в єдності та взаємозв'язку. Такий взаємодоповнювальний підхід детермінований принципом «розуміння мовних значень» (Fedorenko 1984) і корелює з ним. Внутрішньо притаманний, властивий природі індивідуального мовлення іманентний зв'язок між професійним словником студентів і синтаксичною будовою висловлювань природно забезпечує розвиток комунікативної професійно-мовленнєвої діяльності за об'єктивно існуючим алгоритмом її породження. Відомо, що одним з етапів побудови висловлювань є його поверхнєве – лексико-граматичне – розгортання з виконанням відповідних операцій: синтаксичного структурування і вибору слів за формою. Ось чому важливе правило формування професійно-мовленнєвої діяльності – досягнення комплементарного оволодіння майбутніми психологами основними комунікативними одиницями мови (словом і реченням) у єдності їх значень, форм і функціонально-сислового навантаження, яке вони виконують у різних типах дискурсу – експлікованій частині продукування мовлення;

– принцип випереджувального розвитку мовної компетенції в становленні професійно-мовленнєвої діяльності. Першоджерело комунікативно-мовленнєвої професійної діяльності – мовна компетенція студентів, стан якої визначає можливість опанування діями мовлення. Мовна компетенція як функція, що забезпечує можливість психіки відображати й узагальнювати зовнішній мовний матеріал, переводячи його в особливі внутрішні коди у вигляді неусвідомлюваних й усвідомлюваних правил мови (Rumyantseva 2004), є саме тим феноменом, що стає передумовою розвитку й вияву в їхньому професійному мовленні мотивованості, інтенціональності, запрограмованості, усвідомленості, цілеспрямованості й водночас інших, необхідних для комунікативно-мовленнєвої професійної діяльності компонентів загалом. Сформована професійно-мовленнєва діяльність – це логічний, закономірний результат опори на розвинену мовну компетенцію. Отже, професійно-мовленнєва діяльність щодо мовної компетенції є епігенетичною;

– принцип комплементарного розвитку мови професії і професійно-мовленнєвої діяльності. Професійна мова й мовлення фахівця – невід'ємні, нероздільні складники комунікативно-мовленнєвого процесу. І тому у вищій освіті має постійно враховуватися, з одного боку, професійно-мовленнєвий аспект опанування мови, що забезпечує майбутньому психологові орієнтувальну основу комунікативно-мовленнєвих дій, а з іншого – мовний аспект у становленні професійного мовлення, який сприяє вдосконаленню вмінь висловлюватися через уживання найдоречніших мовних засобів зі своєї професійної мови. Підвищення уваги до гармонізації фахово орієнтованої мовленнєвої і мовної підготовки студентів, урахування того, що робота над їхніми комунікативними (зовнішньо-мовленнєвими) операціями без оволодіння ними дискурсивним синтаксисом – поверхнєвими одиницями мови професії, за допомогою яких мовлення, власне, й

експлікується назовні, не досягає очікуваних результатів, хоч би як науковці не намагалися проголошувати комунікативний підхід до розвитку професійно-мовленнєвої діяльності. Поки майбутній фахівець не досягне певної якості в опануванні кодифікованої мови професії, комунікативний лозунг не дасть очікуваного результату, а професійно-мовленнєва діяльність не розвинеться до рівня, необхідного для виконання статутних обов'язків фахівця;

– принцип опори на усталені моделі професійної мови й акт евристичності. Згідно із цим правилом добре розвинута професійно-мовленнєва діяльність неможлива і без мовленнєвих фахових стереотипів, кліше, фразеологізмів, використання усталених мовних моделей у часто повторюваних мовленнєвих ситуаціях, тобто відтворення (репродукції), і акту творчості (евристичності). Монологічне висловлювання психолога будується, головню, і на використанні готових комунікативних одиниць – зовнішнього (поверхневого) синтаксису, існуючих у мові моделей, що передбачає утворення мовленнєвих стереотипів, з одного боку, так і на творчих мовленнєвих здібностях: уміннях наповнювати ці моделі адекватними до ситуацій професійного спілкування та доречними, фахово вираженими лексико-семантичними і граматичними засобами – з іншого. Отже, усталеність, нормативність утворень мови професії і творчість під час формування у студентів професійно-мовленнєвої діяльності мають взаємодіяти між собою, а не протиставлятися;

– принцип формування образу професії або перцепції і мнемоніки. Мисленнєвий образ тих чи тих професійних явищ, ситуацій, подій, станів – основа висловлювання фахівця, зокрема його внутрішньомовленнєвої програми, її відстеження та порівняння з вихідним задумом – з утвореними у внутрішньомовленнєвому плані смислами. Саме тому потрібно передусім розвивати у студентів-психологів сприймання й образну пам'ять. Отже, саме вишліфування сенсорних, перцептивних і мнемонічних процесів – передумова становлення в них мисленнєвих образів про майбутню професійну діяльність. Згідно із цим принципом в індивідуальній історії розвитку психіки кожного студента домінування професійно забарвленого образу має передувати зовнішнім формам професійно-мовленнєвого вираження – фахово-дискурсивному, експлікованому розмірковуванню. Образ професії, створений під час спостережень за роботою психологів у процесі психологічних навчальних практик студентів, має бути продуктом оперування у їхній майбутній професійній сфері на конкретно-практичному рівні. Створене таким чином емпіричне узагальнення інколи може бути більш розвиненим, аніж «змістовне узагальнення» (Davydov 1986), сформоване під час вивчення теоретичного курсу. Сформовані в такий спосіб професійно-рольові (ситуаційні, подійнісні) значення, як і вербальні (об'єктивні мовні) значення, відображають обґрунтовані, системоутворювальні внутрішні зв'язки й відношення у професійних явищах, позиціях, ситуаціях, виходячи тим самим за межі змісту узагальнених перцептивних уявлень, ніби стають теоретичним поняттям (у розумінні В. В. Давидова), залишаючися при цьому сенсорним утворенням. Подійнісний, ситуаційно-фаховий образ теж абстрактний, але по-іншому, ніж вербальне поняття, виражене в слові, у дискурсі. Він багатший,

ніж вербальне теоретичне поняття, завдяки особистісному досвіду, переживанню певної професійної ситуації або події, смислового їх баченню. Рольові (професійні) значення – першопочатки образу світу майбутнього фахівця, його професійної мовної картини – безпосереднього образу, який є основою для внутрішнього програмування професійно-мовленнєвої діяльності. Завдяки цьому принципові можна вирішити найважливішу для формування професійного мовлення студентів проблему співвідношення предметної, когнітивної і комунікативно-мовленнєвої діяльності;

– принцип когнітивної зумовленості професійної комунікації. Мова – це провідний засіб комунікації, операціональний засіб формування, «доконування» (Vygotsky 2000) і формулювання думки, основа логічного й абстрактного мислення, уяви та вербальної пам'яті. Отже, закономірно, що процес комунікативно-мовленнєвого становлення майбутніх психологів нерозривно пов'язаний із когнітивною сферою їхньої психіки, із засвоєнням професійних еталонів і формуванням таких мислительних проявів, як аналіз, синтез, класифікація, систематизація, узагальнення й абстрагування. Тому, спираючися на це правило, важливо організувати формування в студентів професійно-мовленнєвої діяльності так, щоб для кожного з них воно було пов'язане і з пізнанням професійного світу, культури фаху й самого себе, і зі збалансованим, гармонійним опануванням мови професії, з метамовою як способом упорядкування своєї мовної компетенції, однією з передумов становлення комунікативно-мовленнєвої діяльності.

В основі принципу когнітивної зумовленості професійної комунікації – положення когнітології, семіотики, когнітивної психології, які репрезентують свідомість та мову людини в їх єдності та взаємозв'язку, даючи уявлення про те, як вона пізнає професійний світ із його феноменами, подіями, ситуаціями й речами та зв'язками й відношеннями між ними, співвідносячи їх з одиницями професійної мови як реаліями мовної дійсності, завдяки мові фаху оволодіваючи знаннями про свою професію. Отже, питання розвитку комунікативно-мовленнєвої діяльності студентів у єдності з усіма їх психічними процесами, що зумовлюють ці комунікативні акти через опанування мови професії, можуть ефективно вирішуватися саме в межах цього положення;

– принцип креативної організації (утворення) професійно-мовленнєвої комунікації передбачає, що креативність як рівень мовленнєво-творчої обдарованості, здатність до творчості в мовленні має стати відносно стійкою характеристикою мовленнєвої особистості майбутнього психолога, оскільки евристичність закладена в самому характері професійно-мовленнєвих процесів цих спеціалістів, які мають уміти і переконувати, і навіювати, і заспокоювати, і публічно висловлюватися, і вести діалог чи полілог, і спонукати тощо, одним словом, вербально впливати на інших.

Згідно із цим принципом формування в студентів професійно-мовленнєвої діяльності має відбуватися як становлення індивідуальної, творчої, евристичної діяльності, як виховання креативності (здатності до творчості), як розвиток у них гнучкості мовленнєвих процесів через опанування ними стандартних (нестандартних) способів оперування з висловлюванням професійного характеру при породженні та сприйманні мовлення;

– принцип алгоритмічної реалізації акту соціально орієнтованого професійно-мовленнєвого спілкування. Професійно-мовленнєве спілкування – це усвідомлене, цілеспрямоване, доречне використання засобів мови професії для доцільної взаємодії фахівця. Як складний інтелектуально-мовленнєвий акт, це спілкування має свою сукупність правил для розв'язання завдань професійно-мовленнєвої комунікації, тобто певний алгоритм. Так, у комплексі дій спілкування – це орієнтування, планування, реалізація висловлювання та контроль. Зазначені професійно-мовленнєві дії являють собою підпорядковану меті послідовність структурних частин, тобто алгоритм професійного мовленнєвого спілкування, яке є завжди соціально орієнтованим. Освіта майбутніх психологів за цим принципом передбачає «відпрацювання» кожного етапу мовленнєвого процесу в механізмі їхнього мовлення, а також прояву обов'язкової рефлексії над висловлюваннями. Щоб майбутній фахівець зміг здійснити всі професійно-мовленнєві дії в акті соціально орієнтованого спілкування, треба заздалегідь сформулювати в нього кожен дію окремо. Передусім на достатньому рівні організувати та реалізувати діяльність щодо добору й відбору доречних мовних засобів: професійної лексики й синтаксису; на етапі контролю (редагування, коректури готового висловлювання) приділити увагу діям самоконтролю і взаємоконтролю; орієнтування в ситуації фахового спілкування завбачає і визначення місця спілкування, і врахування особливостей сприймання реального співрозмовника чи аудиторії слухачів; планування професійно центрованих висловлювань здійснювати в аспекті відбору змісту предмета говоріння і його послідовності;

– принцип розвитку внутрішнього програмування мовлення. Сприймання навчально-наукової інформації впливає на механізми внутрішнього мовлення студентів, сприяє подальшому його формуванню через «згортання зовнішньої мови» професії у внутрішні семантичні й смислові структури з властивим їм семантичним і смисловим синтаксисом, забезпечуючи в такий спосіб розуміння сприйнятого, з одного боку. А з іншого – висловлювання професійної спрямованості, що поступово починають розвиватися у студентів, задіюють ті самі внутрішні структури, тільки примушуючи їх працювати у зворотному напрямку: розгортатися в лексико-граматичні структури за правилами «поверхнєвого» синтаксису професії. Так відбуваються постійні переходи зовнішніх професійно-мовленнєвих процесів у внутрішні й навпаки. Саме ці перебіги інтеріоризації й екстеріоризації виявляються рушійною силою вдосконалення процесуальності внутрішнього мовлення в майбутніх психологів, показником якого є сформовані операції внутрішнього програмування та смислового й семантичного розгортання і навпаки – згортання зовнішнього мовлення і перетворення його у внутрішні смисли. Зовні ці трансформації проявляються в розумінні сприйнятої фахової інформації і побудові цілісних і зв'язних професійних висловлювань.

– принцип активізації механізмів професійної комунікативно-мовленнєвої діяльності. «Запуск» цих механізмів відбувається через спонукування зовнішніми засобами і примушування працювати їх злагоджено для побудови висловлювань, які передбачає професійно-мовленнєва діяльність (програмована, підпорядкована меті, контрольована тощо). Це механізми смислового й цільового настановлення,

зрушення мовленнєвого мотиву на мету та ін. Психолінгводидактично спрямовувати дію мовленнєвого механізму в напрямку забезпечення довільності, навмисності, усвідомлення, цілеспрямованості, рефлексивності професійно орієнтованих висловлювань, приводити в дію мозковий «пристрій», що зумовлює рух цих комунікативно-мовленнєвих процесів, означає управляти розвитком та перебігом зовнішньо- і внутрішньомовленнєвих операцій, надавати висловлюванням гнучкості, сталості, викінченості, доводячи їх до ступеня, потрібного для довершеного виконання мовленнєвих дій психолога. Отже, запроваджені з урахуванням специфіки професійно-мовленнєвих дій психодидактичні технології є своєрідними приводами мовленнєвих механізмів, що найоптимальнішим чином стимулюються з навчальною метою розвитку мовленнєвих умінь і навичок студентів.

– принцип забезпечення конформності професійно-мовленнєвої діяльності. Він передбачає засвоєння майбутніми психологами професійних мовних норм і соціальних цінностей, усталених фахово-мовних навичок, а також опанування мовленнєвими універсаліями, а саме: а) операціями смислового й семантичного синтаксуювання, порівняння із задумом та диференціювання і вибору смислів та мовних значень слів у внутрішньому мовленні; б) операціями граматичного структурування і вибору слів за формою у зовнішньому мовленні у процесі висловлювання (продукування тексту). Опанування кодифікованими нормам професійної мови й зовнішньомовленнєвими операціями потрібне студентів на всіх рівнях розвитку його мовних здібностей: на лексичному (вибір точного слова для експлікації задуму), на граматичному (структурування речення відповідно до варіантів граматичних синонімів і вибір граматичних форм слів), на рівні тексту (композиційне структурування того чи того функціонально-смислового типу мовлення, вибір слів за формою та стилем і відповідно до задуму). Зовнішнім проявом розвитку в студентів мовленнєвих універсалій: програмування, структурування, порівняння, диференціації та вибору – є професійний дискурс, що оптимально відповідає ситуації професійного спілкування та меті комунікативно-мовленнєвої діяльності.

Висновки

Описані нами принципи підготовки студентів-психологів до професійно-мовленнєвої діяльності забезпечують ефективне управління процесом розвитку й актуалізації в них мовленнєво-діяльнісних механізмів, опанування мовленнєвими операціями та діями, метамовними знаннями з подальшим доцільним і продуктивним застосуванням їх у багатоаспектному професійному мовленнєвому спілкуванні майбутніх психологів.

Література

References

1. Velichkovskiy, B. (2006). *Kognitivnaya Nauka: Osnovy Psikhologii Poznaniya* [Cognitive Science: Fundamentals of Psychology of Cognition]. Vol. 1-2. Moscow: Smysl.
2. Vygotsky, L. (2000). *Mysl' i slovo* [Thought and word]. *Psikhologiya*. 462–512.

3. Davydov, V. (1986). Problemy Razvivayushhego Obucheniya: Opyt Teoreticheskogo i Eksperimental'nogo Psikhologicheskogo Issledovaniya [Problems of Developmental Learning: Experience of Theoretic and Experimental Psychological Research]. Moscow: Pedagogika.

4. Piyenkov, E. (1991). Filosofiya i Kultura [Philosophy and Culture]. Moscow: Politizdat.

5. Rummyantseva, I. (2004). Psihologiya Rechi i Lingvopedagogicheskaya Psikhologiya [Psychology of Speech and Lingvopedagogic Psychology]. Moscow: PER SE; Logos.

6. Fedorenko, L. (1984). Zakonomernosti Usvoeniya Rodnoy Rechi [Laws of Native Language Acquisition]. Moscow: Prosveshcheniye.

Лариса Калмикова,

Інна Мисан

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди
psycholing_lab@mail.ru

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ФРАЗЕОЛОГІЇ ЯК ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗБАГАЧЕННЯ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЕКСПРЕСИВНО-СТИЛІСТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ МОВИ

Received March, 17, 2014; Revised March, 18, 2014; Accepted March, 21, 2014

Анотація. Стаття присвячена аналізу фразеологізмів як багатоаспектного наукового феномену, який може розглядатися як різні одиниці, зокрема психологічних, психолінгвістичних і мовних; відзначенню тих психолінгводидактичних принципів, які впливають із розуміння фразеологізмів і як психолінгвістичних одиниць: особливих блоків економного, точного, влучного й дотепного продукування й розуміння мовлення, а також упровадження цих принципів у прикладні галузі психолінгвістики, зокрема в психолінгвістику розвитку й підпорядковану їй у теоретичному та методологічному сенсі лінгводидактику; розкриттю на матеріалі конкретного експериментального дослідження досвіду з урахування психолінгвістичних засад під час розроблення методики збагачення мовлення дітей старшого дошкільного віку фразеологізмами для його розвитку.

Ключові слова: психолінгвістичні одиниці, психологічні одиниці, мовні одиниці, психолінгводидактичні принципи, лінгводидактичні принципи.

Kalmykova Larysa, Mysan Inna. Psycholinguistic Aspects of Phraseology as Theoretical and Methodological Foundations of Children's Speech Enriching by Expressive and Stylistic Language Means.

Abstract. The article discusses the problem of phraseologisms as a multidimensional scientific phenomenon, which can be regarded as different units, such as: psychological, psycholinguistic and linguistic; lighting of psycholinguistic principles derived from an understanding of phraseological units as psycholinguistic ones: special blocks of economical, precise, well-aimed and witty production and speech understanding as well as introduction of these principles in the field of applied psycholinguistics, in particular in psycholinguistics of development and a subordinate to it in theoretical and methodological sense linguistics; disclosure on the material of specific experimental study of the author's experience with